

Azərbaycan Milli Mətbuatı – 150

(əvvəli 3 may tarixli sayımızda)

(II yazı)

Azərbaycan milli mətbuatının 150 illik yubileyinə hazırlıq gedir. Bu təqvim milli medianın fəaliyyətini təhlil etmək, dəyərləndirmək zərurətini yaradır.

Əslində, “Azərbaycan milli mətbuatının 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 aprel 2025-ci il tarixli sərəncamında media ictimaiyyətinin ötən dövrdəki fəaliyyəti qiymətləndirilib. Bu kontekstdə jurnalistlərimizin Vətən müharibəsi dövründəki fəaliyyətinə xüsusi diqqət yetirilib. Qeyd olunur ki, Azərbaycan mediası Vətən müharibəsində şanlı Zəfərin qazanılmasında, ərazi bütövlüyünün və suverenliyin tam bərpa olunmasında əsl vətənpərvərlik, həmrəylik və peşəkarlıq nümunəsi sərgiləyib. Haqq səsimizin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, düşmənin və onun havadarlarının saxta məlumatlarının ifşası üçün yüksək səy göstərib.

Sərəncam Azərbaycan jurnalistikasının tarixi fəaliyyətini qiymətləndirməklə yanaşı, həm də ondan gələcək gözləntiləri ifadə edir. Azərbaycan mediası yubileyə hansı nailiyyətlərlə gedir və ondan gələcək gözləntilər nədən ibarətdir?

İslahatlar və milli teleməkan

Media islahatlarının ən qabarıq görüldüyü sahələrdən biri də milli televiziya məkanıdır. Digər seqmentlərdən fərqli olaraq, televiziya sahəsində həm də ciddi şəkildə kadr islahatları həyata keçirilib. Son 4-5 il ərzində, demək olar ki, bütün mərkəzi və platforma yayımcısı olan TV-lərin rəhbərləri yeniləri ilə əvəzlənib. Bu dövrdə Azərbaycanın səsini dünyaya çatdırma biləcək xaricidilli, peşəkar, yeni TV kanallarının açılması diqqət cəlb edib. 2024-cü ilin noyabr ayından etibarən global xəbər və analitika sahəsində alternativ baxışı təqdim edən ANEWZ beynəlxalq televiziya kanalının fəaliyyətə başlaması bu sahədə ən yaxşı nümunədir.

Televiziya infrastrukturunu ilə bağlı köklü yeniliklər 2022-ci ildə Audiovizual Şuranın yenidən formalaşdırılması, həmçinin yeni qanunvericiliyin qəbul olunması ilə başlanıb. Yeni qanunvericilik kabel və İP TV-lər üçün qeydiyyat prosedurunun asanlaşdırıb. “Media haqqında” Qanunun gətirdiyi yeniliklərə uyğun olaraq, Audiovizual Şura internet, kabel, İPTV üzərindən geniş fəaliyyət aparan yayımcılara lisenziyalar verməyə başlayıb. Lisenziya alanlar kabel, İPTV, OTT vasitəsilə daha böyük auditoriyaya çıxış imkanı əldə edirlər. İndi internet televiziya kabel və İP TV operatorları vasitəsilə də yayım verə bilirlər. “APA TV” bu sahədə yaxşı nümunədir.

Televiziya məkanı son 4 il ərzində ən modern texniki imkanlara sahiblənib. 2022-ci ilin yanvar ayından etibarən, Azərbaycanda peyk

üzərindən ötürülən televiziya yayımı tam olaraq HD formatına keçirilib. 2024-cü ilin mart ayından ölkə üzrə mərhələli şəkildə DVB-T2 standartlı rəqəmsal televiziya yayımının tətbiqinə başlanılıb. Artıq Bakı şəhəri və Abşeron yarımadasında bu yayım, demək olar, tam təmin olunub. Ölkə üzrə keçidin başa çatması isə 2025-ci ilin sonuna kimi nəzərdə tutulub. Önemli faktlardan biri də budur ki, Audiovizual Şura işğaldan azad edilmiş ərazilərdə də audiovizual yayımın təşkili, radiotezliklərin ayrılması, media subyektlərinə lisenziyaların

Müşfiq ƏLƏSGƏRLİ,
XQ-nin media eksperti

Bütün bu dəyişikliklərin həyata keçirilməsinə dövlət ciddi dəstək verir. Ümumölkə yayımlı özəl televiziya yayımını inkişaf etdirmək üçün 2021-ci və 2023-cü illərdə onların “Radio Televiziya Yayımı və Peyk Rəhbərliyi” İstehsalat Birliyinə, Kosmik Agentliyə (“Azərkosmos”) və Dövlət Radiotezliklər İdarəsinə olan borclarının bağlanması yönündə təklif verilib. Prezident İlham Əliyev özəl televiziya yayımcılarına, ümumilikdə, 9 milyon manat məbləğində birdəfəlik dövlət dəstəyinin göstərilməsinə sərəncam verib. Həmin maddi dəstəyin 4 milyon manatı debitor borcların bağlanmasına, 5 milyon manatı isə yayımcıların maddi-texniki bazasının təkmilləşdirilməsinə və media məzmununun istehsalına yönəldirilib. Audiovizual Şuranın yayımcılarınla apardığı maarifləndirici fəaliyyət nəticəsində əvvəllər mövcud olan kütləvi debitor borclarınma praktikasına son qoyulub.

İnformasiya agentlikləri

Son islahatların təsiri nəticəsində informasiya agentlikləri də yeni inkişaf mərhələsinə daxil olublar. Bu inkişafın nəticəsidir ki, informasiya agentlikləri son 4 il ərzində təkcə xəbər yayımı ilə məşğul olmaq çərçivəsindən çıxaraq, həm də analitik kontent yaradan strukturlara çevriləblər. Azərbaycan informasiya agentliklərinin analitik məlumatlarından götürülən sitatlara beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında intensiv şəkildə istinad olunur. ABŞ Dövlət Departamentinin açıqlamalarının başlanğıcı, “Artele 19” təşkilatının, “Poltico” nəşrinin məqalələrinə qədər ən müxtəlif yerlərdə APA, AzərTAC, “Trend” və “Report” agentliklərinə istinadlar verilib.

Azərbaycan postsovet məkanında yeganə ölkədir ki, yerli və xarici informasiya təminatı

ilə milli informasiya resursları, xüsusilə agentlikləri məşğul olurlar. Məsələn, Ermənistanda son illər ərzində əsas xəbər mənbəyi “Sputnik Armeniya” hesab olunub. Azərbaycanda isə eyniadlı informasiya agentliyi heç ilk beşliyə də daxil olmayıb. Eyni hal qonşu Gürcüstan, qardaş Qazaxıstan, Özbəkistan və digərləri üçün də keçərlidir. Azərbaycanda milli informasiya agentlikləri güclü və əhatəli olduğu üçün heç bir xarici informasiya agentliyi yerli bazarda ciddi yer tuta bilmir.

Son 4 ildə müşahidə olunan hallardan biri də budur ki, milli informasiya agentlikləri daha çox dillərdə fəaliyyət göstərməyə başlayıblar. Hazırda AzərTAC 8, APA 5, “Trend”

və “Report” agentlikləri isə 3 dildə fəaliyyət göstərilir.

Azərbaycan informasiya agentlikləri, xüsusilə AzərTAC, APA və “Report” xarici ölkələrdə nümayəndəliklərinin sayını artırmaqda davam edirlər. Buna uyğun olaraq, təkcə milli məkandan informasiya yaymaqla kifayətlənmir, həm də dünyanın ən qaynar nöqtələrini əhatə edə bilirlər. Azərbaycan informasiya agentliklərinin Rusiya-Ukrayna, İsrail-Fələstin müharibələrinin gedişi ilə bağlı yaydıqları balanslı, keyfiyyətli və operativ xəbərlər ciddi diqqət qazanıb və bu fakt xarici ölkələrin diplomatlarının dilindən etiraf olunub.

Nəticə

Milli media məkanında baş vermiş bu dəyişikliklər Azərbaycan dövlətinin informasiya təhlükəsizliyinə həssas yanaşmasının, həmçinin milli informasiya resurslarının inkişafı üçün ciddi dəstək verməsinin nəticəsidir. Son 4 il müddətində verilən sistemli dəstəyə uyğun olaraq, Azərbaycanın milli media resursları ciddi inkişaf mərhələsinə qədəm qoyaraq, xarici mediada və beynəlxalq hesabatlarda istinad mənbəyinə çevrilə biliblər. Əgər 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı dünya mediası Azərbaycanın həyata keçirdiyi hərbi əməliyyatlar barədə məlumatları daha çox Türkiyə informasiya agentliklərindən və Türkiyə TV-lərindən alırdırsa, indi bu tendensiya dəyişib. 2021-ci ildən sonrakı bütün proseslərdə, o cümlədən antiterror əməliyyatlarında xarici medianın istinadları tamamilə Azərbaycan mediasının üzünə köklənib. Yerli media xarici KİV-lərin Azərbaycanla bağlı xəbərlərində ən çox istinad etdiyi resurslara çevrilib.

Diqqət yetirsək görərik ki, milli media subyektləri əvvəllər yalnız Azərbaycana qarşı hücumlara cavab verir, müdafiə məzmunlu çıxışlar edirdilər. İndi isə önləyici tədbirlər alır, ölkənin maraqları ilə bağlı məsələlərdə maraqlı araşdırmalar apara, yeni faktlar tapıb

təqdim edə bilirlər. Beləliklə, rəqib ölkələrin media subyektlərində və sosial şəbəkə seqmentində cavab reaksiyalarına, istinadlara səbəb olurlar. Məsələn, İran, Fransa və ABŞ media qurumları tərəfindən müxtəlif vaxtlarda ölkəmizə qarşı edilən informasiya hücumlarına Azərbaycan mediası tərəfindən peşəkar, operativ cavablar verilməsini və informasiya mübarizəsindəki uğurları göstərə bilirik.

Milli media ölkənin informasiya sərhədlərini qorumaq gücünü qazanıb. Peşəkar media subyektlərinin inkişafı istər-istəməz sosial media seqmentinə də təsir göstərmişdir. Hazırda informasiya siyasətində məğlub olduğumuz heç bir media seqmenti mövcud deyil. İstər ənənəvi, peşəkar media seqmenti, istərsə də sosial şəbəkə platformalarının milli seqmenti heç bir xarici ölkənin informasiya vasitəsinin təsirində deyil. İndi bütün sosial şəbəkə platformalarında yüksək baxışı olan səhifələr yerli media resurslarına məxsusdur. Bu sırada Qafqazinfo, APA TV (fb), Baku TV, CBC və digərlərinin sosial media hesabları önəmli yer tutur.

Azərbaycan media məkanı son 5 il ərzində aparılan çalışmaların nəticəsi olaraq, yad təmayüllü, manipulyativ xarakterli “media nəzəriyyələrinin” ekspansiyası üçün poliqon rolunu oynamaq standartından çıxıb. Azərbaycan özü tərəqqipərvər, ictimai əhəmiyyət daşıyan media nəzəriyyələrinin, tendensiyaların yarıdıcısına çevrilib. 22 iyul 2022-ci il tarixində Şuşa şəhərində 20-dək ölkədən olan xarici media nümayəndələri və ekspertlər, həmçinin yerli qonaqların iştirakı ilə “Mediada global trendlər, yeni çağırışlar” mövzusunda Beynəlxalq Media Forumu keçirildi. Forum çərçivəsində “Azərbaycan mediasının inkişaf yolu və müasir dövrdə media islahatları”, “Yeni media jurnalistikasına keçid dövründə media etikası”, “Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində media əməkdaşlığı” və digər önəmli istiqamətlər üzrə müzakirələr təşkil olunub.

21-23 iyul 2023-cü il tarixlərində isə dünyanın 34 ölkəsinin dövlət informasiya agentliyi, 12 beynəlxalq təşkilat və media qurumu, ümumilikdə 49 ölkədən 150 xarici qonaq, həmçinin 60 yerli media rəhbəri və nümayəndəsinin iştirakı ilə “4-cü Sənaye İnqilabı dövründə Yeni Media” mövzusunda Şuşa Qlobal Media Forumu” keçirilib. Forum çərçivəsində “Rəqəmsal dövrdə jurnalistika və kommunikasiya: yeni alətlər”, “Rəqəmsal transformasiya, müasir informasiya mühitində media menecmenti”, “Yeni mediada istehlak tendensiyaları və media savadlılığı, dezinformasiya və feyk nyusla mübarizə üsulları” kimi global əhəmiyyətli mövzular müzakirə edilib. 2024-cü ildə “Yalan məlumatların ifşası: Dezinformasiyaya qarşı mübarizə” mövzusunda həsr edilən Şuşa Qlobal Media Forumu, demək olar ki, artıq global brendə çevrilib və ümumilikdə, dünya informasiya məkanına töhfələr verir.

Prezident İlham Əliyevin Şuşa Media Forumuna şəxsən qatılaraq beynəlxalq və yerli jurnalistləri maraqlandıran sualları cavablandırması isə dünya ölkələri üçün nümunə yaradır.

Birmənalı şəkildə deyə bilərik ki, bütün bu uğurlar son 5 il ərzində media məkanında həyata keçirilən islahatların nəticəsidir. Yeniliklər çoxdur və innovativdir. İnnovativ yeniləşmə Azərbaycan media məkanını dəyişir, uğurlu nəticələrə yol açır.